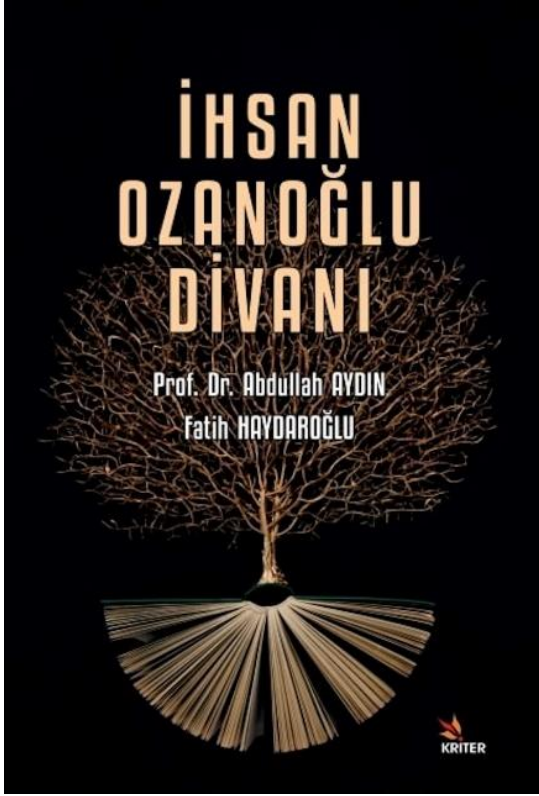

Geliş Tarihi / Received: 28/02/2024 Kabul Tarihi / Accepted: 10/06/2024

Yayın Tanıtımı / Review

Abdullah AYDIN, Fatih HAYDAROĞLU
İhsan Ozanoğlu Divanı'nın Neşri
Üzerine,
Kriter Yayınevi, İstanbul, 2023.
ISBN: 978-625-6894-49-5, 230 s.

Bilge Sena KARATAŞ
Kastamonu Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
E-posta: bkaratas@kastamonu.edu.tr
Orcid: 0000-0002-0986-7263

Şöhret ü şânın kalır yapmış isen bir ihtirâ'
Öl fakat sen bir eser vermekten etme imtinâ'

(G117/1)

Başlangıcı 13. yy. olarak kabul edilen divan şiiri geleneği yüzyıllar içinde gelişim göstermiş, 16. ve 17. yüzyıllarda kemal noktasına ulaşmıştır. 19. yy.'da Tanzimat dönemiyle birlikte asırlardır süregelen bu gelenek giderek zayıflamıştır. Bununla birlikte divan şiiri geleneği çerçevesinde oluşturulan eserler günümüze kadar verilmeye devam etmiştir. Emrah Gökçe 20. yy.'da yazılmış 198 divan tespit etmiştir. *İhsan Ozanoğlu Divanı* da tespit edilen divanlar arasındadır (2021; 847). Divan şiiri geleneğinin 20. yüzyıldaki önemli temsilcilerinden birisi İhsan Ozanoğlu'dur. Aynı zamanda âşıklık geleneğinin 20. yy.'deki

temsilcilerinden olan İhsan Ozanoğlu (1907-1981) hayatı boyunca pek çok eser kaleme almış bir şahsiyettir. Ozanoğlu, şiirlerinin ekseriyetinde dünyanın gelip geçici, itibar edilmemesi gereken bir yer olduğundan bahseder ve insanın bu fâni menzilden göçüp gittiğinde arkasında bıraktığı eserleri ile anılacağını dile getirir. Ozanoğlu, baki olmayan bu menzile onun şöhret ve şânını devam ettirecek olan *Divan*'ını bırakmıştır. "Bir dîvân kaldı benim işte bütün sermayem (43/3)." diye serveti olarak nitelendirdiği ve daha evvel yayımlanmamış olan *Divan*'ı vefatından 42 yıl sonra Prof. Dr. Abdullah Aydın ve Fatih Haydaroğlu tarafından yayımlanmıştır.

Kastamonu Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Abdullah Aydın, 2015 yılında doçent, 2020 yılında profesör olmuştur. Aydın'ın *Divan Şiirinde Rakip Portresi*,

Üsküdarlı Fenâyî Cennet Mehmet Efendi ve Dîvânı, Ahmed Câhidî Uşşâkî Divân-ı İlâhiyât, Hanyalı Nûrî ve Dîvânı (IV cilt), Divan Dünyasında Şair Atışmaları, Kastamonulu Divan Şairleri başta olmak üzere pek çok çalışması bulunmaktadır.

Fatih Haydaroğlu, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde 2000 yılında lisans eğitimini tamamlamıştır. Özel sektör ve devlet kurumlarında öğretmenlik ve yöneticilik yapmıştır.

Öğretmen, din adamı, gazeteci, edebiyat tarihçisi, folklor araştırmacısı, ozan, şâir ve yazar olan Ozanoğlu'nun divanının varlığından İhsan Ozanoğlu Sempozyumu vesilesi ile haberdar olan yazarlar İhsan Ozanoğlu'nun divan şairi kimliğinin tanıtılması, "kültür ve medeniyet hayatımıza katkıda bulunması (s. 6)" amacı ile bu eseri kaleme almışlardır.

Eser üç bölümden meydana gelmektedir. I. bölüm, "İhsan Ozanoğlu'nun Hayatı, Eserleri ve Edebî Kişiliği" başlığını taşımaktadır. Birinci bölümün alt başlıkları şu şekildedir; *Adı ve Soyadı, Doğum Yeri ve Tarihi, Öğrenimi, Mesleği, Ailesi, Vefatı Çok Yönlü Kişiliği, Eserleri, Edebî Kişiliği. Çok Yönlü Kişiliği* başlığının alt başlıkları ise sırasıyla; *Şair ve Yazar, Öğretmen, Din Görevlisi, Âşık/ Müzisyen, Biyografi Yazarı, Türkü Derleyicisi ve Kaynak Kişisi, Şiir Derleyicisi, Folklor Araştırmacısı, Gazeteci*. Söz konusu başlıklar bile Ozanoğlu'nun çok yönlü kişiliğini ve *Divan*'ının önemini anlama noktasında bizlere ışık tutmaktadır. Bununla birlikte yazarlar bahsedilen başlıklar altında sadece bilgi vermek ile kalmamış aynı zamanda şairin hem *Divan*'ındaki şiirlerinde hem de diğer şiirlerinde hayatının ve kişiliğinin izlerini takip ederek çeşitli örnekleri okuyucuya sunmuşlardır.

II. bölüm "İhsan Ozanoğlu Divanı'nın İncelenmesi" olarak adlandırılmıştır. Bu bölüm altı ana başlıktan teşekkül etmektedir. Başlıklar sırasıyla; *Şairin Mahlası, Dil Özellikleri, Üslup Özellikleri, Nüsha Özellikleri, Şekil Özellikleri ve Muhteva Özellikleri* diye adlandırılmıştır.

Arapça, Farsça, Fransızca, Ermenice, İbranice ve Süryanice bilen, Latince ve Grekçe ile ilgilenen Ozanoğlu adı ve soyadı ile bağlantılı olarak şiirlerinde altı farklı mahlas kullanmıştır (s. 13). Bunlar Ozan, Ozanoğlu, İhsân, İhsân Ozan, İhsân Ozanoğlu ve Âşık İhsan'dır. Ozanoğlu pek çok dili bilmekle beraber divanındaki şiirlerinde halkın kolay bir şekilde anlayabileceği bir Türkçe kullanmış, "divan şiirini, âşık tarzı birikimiyle harmanlayarak kendine has bir üslup oluşturmayı başarmıştır (s. 16)." "Şâir halk söyleyişlerine bolca yer vermiş, atasözleri ve deyimlerin anlam zenginliğinden yararlanmıştır (s. 14)."

Divan'ın tek nüshası Ozanoğlu'nun ailesi tarafından muhafaza edilmektedir. Yazarlar bu nüshanın baskı veya el yazısı olmadığını, yeni alfabe ile daktilo edildiğini bildirmektedir. Çalışma bahsi geçen nüshanın fotoğrafları üzerinden

gerçekleştirilmiştir ayrıca “gerekli görülen yerlerde hem anlam hem de aruz veya hece ölçüsü dikkate alınarak metin tamiri yapılmıştır (s. 19).” Eseri oluşturan nüsha 298 sayfadan meydana gelmektedir. Sayfalar elle numaralandırılmış ve bu numaralandırma birkaç kez güncellenmiştir. Bununla birlikte mevcut nüshanın 33 sayfası elde değildir. Eseri yayına hazırlayanlar nüshanın tamamının 401 sayfayı ihtiva ettiğini düşünmektedir. Bazı şiirler Ozanoğlu'nun ailesi tarafından paylaşılmaktan imtina edilmiş, üzerleri bir kâğıtla örtülmüştür. Bu sebeple toplam 368 şiiri içeren eserin 44 şiiri çalışmaya dahil edilememiştir. Metin oluşturulurken nüshada numaralandırılan sayfalar köşeli parantez içerisinde gösterilmiş, çalışmaya dahil edilemeyen sayfalar ise sayfa numarası verilmekle birlikte dipnotta “elimizdeki metinde yoktur” ibaresi ile belirtilmiştir.

İhsan Ozanoğlu Divanı şairin kendisi tarafından tertip edilmiş ve başlıklara ayrılmıştır. Bu tertipte bazen nazım şekli bazen de nazım türü göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmadaki şiirler şairin tertip ettiği sırada verilmektedir. Bununla birlikte bu titiz çalışmada sadece başlıklardan hareket etme hatasına düşülmemiş, söz konusu nazım şekillerinin sınıflandırılmasında hatalar olduğu tespit edilmiştir. *Nazım Şekilleri* alt başlıklı bölümde “Bölüme ayırma işleminde nazım şekillerinde hata vardır. Örneğin konusu methetme olan şiir kaside olur yanlışlığı vardır. Çeşitli kasideler bölümündeki dört şiirden sadece biri kaside, diğer üçü gazel nazım şeklindedir (s. 20).” diyerek okuyucunun dikkati söz konusu hatalara çekilmiştir.

Ozanoğlu'nun *Divan*'ında dikkat çeken noktalardan birisi de noktalama işaretleridir. “Bilindiği üzere Osmanlı Türkçesinde noktalama işareti kullanılmamıştır. Tabii olarak klâsik Türk edebiyatında da noktalama işaretleri kullanılmamıştır. 20. yy.da kaleme alınan divanlardan sadece birkaçında noktalama işaretlerinin yazma nüshalarda kullanıldığı görülmektedir. Merzifonlu İbrahim Cûdî, Su'ûd Mehmed Yavsî ve Abdurrahman Şeref Güzelyazıcı, divanlarında noktalama işaretlerini kullanmışlardır (Gökçe, 2021: 764).” 20. yy.da noktalama işareti kullanılan divanlardan birisi de İhsan Ozanoğlu'nun divanıdır.

Divan'da yer alan şiirlerin dokuzu hece ölçüsü ile yazılmıştır ve vezni tespit edilemeyen üç şiir bulunmaktadır. Sayfa 23'te hangi vezin kalıbının kaç şiirde kullanıldığını gösteren bir tabloya yer verilmiştir.

III. bölümde “Ozanoğlu Divanı (Metin)” başlığı altında şairin şiirlerine yer verilmiştir. *Divan*'daki başlıklar şu şekildedir; *Tevhid ve Münacaat, Medhiye, Fahriyeler, Çeşitli Kasideler, Hezel ve Hiciv, Tarihler, Gazeller, Musammâtlar, Şarkılar, Mezar Kitabeleri, Rübâ'iler, Kıt'alar, Mesneviler-Beyitler, Müfredler*. Gazeller başlığı altında şiirlerin kafiye esasına göre sıralandığı görülmektedir. Yazarlar eserin inceleme kısmında dad harfi hariç diğer tüm harflerle gazel yazıldığı belirtmektedir fakat gazeller incelendiğinde

İhsan Ozanoğlu'nun tüm Arap harfleri ile kafiyeli gazel söylediğinin gözden kaçırıldığı anlaşılmaktadır.

Divandaki *Tevhid ve Münâca'ât* başlıklı ilk bölümdeki birinci şiirin reddül acüz ales sadr ve iade sanatı ile bezendiği görülmektedir, ayrıca şairin şathiye edası ile söylediği beşinci gazel dikkat çekmektedir. İlk bölüm birer nazım türü olan tevhid ve münâcaata göre adlandırılmasına rağmen bu bölümde şair tarafından na't, miraciye ve mersiye olarak nitelendirilen şiirler de yer almaktadır. *Medhiye* olarak adlandırılan bölümde Ozanoğlu'nun *Benli Sultan I* olarak isimlendirdiği ve

Makâm-ı hazret-i sultan Muhiddîn-i Hüdâ'dır bu
Nazar-gâh-ı ilahî mahzen-i izz ü ulâdır bu (16/1)

beyti ile başlayan şiirinin, hikemî şiirin en önemli temsilcisi olan 17. yy. divân şâiri Nâbî'nin

Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâdır bu
Nazargâh-ı İlâhîdir makâm-ı Mustafâdır bu (G655)

beyti ile başlayan meşhur şiirine nazire olarak yazıldığı görülmektedir. Ozanoğlu'nun divanındaki şiirlerin geneline bakıldığında hikemi üslubu benimsediği anlaşılmaktadır, bu durum da şairin Nâbî'den etkilendiğini akla getirmektedir.

Fahriyeler bölümünden sonra gelen *Çeşitli Kasideler* kısmında dört manzume bulunmakla birlikte bu dört manzumenin sadece ilki kaside nazım şeklinde yazılmıştır.

Kendini "halk şairlerinin en büyüğü, babası (s. 8)" olarak gören İhsan Ozanoğlu'nun divanındaki otuz ikinci şiir, otuz sekiz beyitten oluşan "saz" redifli bir gazeldir. Şâir bu gazelinde sazın insan üzerinde oluşturduğu hallerden bahsetmekte, çalmadıkça derdine derman bulamadığını ve çaldığı vakit de derdinin arttığını ifade etmektedir.

Dil-hirâş bir nevhadır bak, dinle bir feryâdını
Âh dedikçe âhımı gömgök duman eyler bu saz

Tellerinden, perdelerden bekliyorken bir şifâ
Bilakis sînemdeki derdi yaman eyler bu saz

İztiyâd-ı aşka tâlib olduğuyçün gâlibâ
Dermendi mâverâsında revân eyler bu saz

Çalmasam yok derde tâkât, çalsam artar neyleyim
Âfet-i devrân-veş kaddim kemân eyler bu saz (G32/ 4, 5, 8, 9)

Hezel ve Hiciv bölümünde on iki şiir yer almaktadır. *Tarih* bölümünde Ozanoğlu'nun çocukları ve torunları için kaleme aldığı çeşitli tarih manzumeleri ile başta eşi Sâniye Ozanoğlu ve bazı şahsiyetlerin ölümüne yazdığı tarih şiirleri yer almaktadır.

Gazeller bölümünde 83 şiir bulunmaktadır. Bu bölüm incelendiğinde İhsan Ozanoğlu'nun Arap alfabesinin her harfi ile kafiyeli gazel söylediği dikkat çekmektedir. Kafiye bulmada sıkıntı çekmeyen şair bu durumu şu şekilde ifade eder:

Ne kadar söyler isen söyle hemîşe İhsân

Olamaz kâfiye dört dil bilene aslâ teng

(129/5)

Aynı bölümde yer alan yetmiş yedinci şiir ise dikkate değerdir. Şair, divan şiirinin Tanzimat, Servet-i Fünun ve Fecr-i Âti dönemlerindeki durumundan bahsetmekte ve sanat ve şiirin geldiği noktadan memnun olmadığını dile getirmektedir.

Kapandı bâb-ı divân râhı açtı Tanzîmât;
Ne çâre şâ'ir-i dîvânı etmedi iskât

Açıldı Servet-i Fünûn'da yepyeni bir ufuk
Yine perî-i dîvân etti varlığın isbât

Fecr-i Âti'ye bir zamân dikildi gözler hep
Denildi şî'r-i dîvâne erişti zıll-ı memât

Vezin ve kâfiye yok, his, fikir, edeb mâfiş
Müzik de öyle, resim de bozuk vezin heyhât (G77/ 1, 2, 3, 6)

İhsan Ozanoğlu'nun gazelleri incelendiğinde pek çoğunun rindâne ve hikemî gazel olduğu dikkat çekmektedir. Onun öğretmen ve din adamı kimliği özellikle hikemî şiirlerinde ortaya çıkmaktadır.

Ey cimri hacı! Bil ki hasîs dinde la'îndir
Sizlerde acep bu nasıl îmân, nice dîndir (40/1)

Hac bir kere farz her sene kalkıp gidemezsin
Ard ardına hac bir turizim asl u emelde (41/10)

İki âlemde eğer ister isen fevz ü felâh
Babanın âhını alma olamazsın iflâh (82/1)

Ananın hakkı ödenmez tepen üstü dursan
Elde fırsat var iken gel bulasın râh-ı salâh (82/2)

Lezzet-i dünyâ muvakkittir bekâ ümmîdi boş
Ölmeden ölmek inan ki hûri gilmândan lezîz(86/4)

Varsa zerrece ilmin ile üç beş kuruşun
Sakla ki ilm ü hünerle paranın düşmanı çok (253/1)

20. yüzyılda hem âşıklık geleneğini hem de divan şiiri geleneğini devam ettiren Ozanoğlu'nun eserleri halk edebiyatı ve klasik Türk edebiyatı araştırmaları için önemli birer kaynaktır. *İhsan Ozanoğlu Divan'ı* adlı çalışmanın müellif hattı olan nüsha ile yapılmış olması, ilk defa yayınlanarak edebiyat dünyamıza kazandırılması eserin ehemmiyetini arttırmaktadır. *Divan*, 20.yy edebî anlayışının ve Kastamonu'nun edebî muhitlerinin anlaşılması noktasında önemli bir yere sahiptir. "Etkili olduğu sahalarındaki uzmanların ortak bir çalışmasıyla ancak tanıtılabileceği yetenekli

değerlerden biri (s. 4)" olan İhsan Ozanoğlu'nun edebî şahsiyetinin ortaya konulması hususunda *Divan*'ının mühim bir yeri olacağı şüphesizdir.

KAYNAKÇA

Aktaş, Hasan (2009). "İhsan Ozanoğlu Divanı ile Klasik Dönemden Bugüne Ne Taşır". *İhsan Ozanoğlu Sempozyum Bildirileri*. Ankara: T.C. Kastamonu Valiliği Yayınları.

Aydın, Abdullah- Fatih Haydaroğlu (2023). *İhsan Ozanoğlu Divanı*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Gökçe, Emrah (2021). *20. Yüzyılda Yazılmış Divanların İncelenmesi*. T.C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi.